

تأثیر محل نصب پوستر بهداشتی بر آگاهی مراجعین به مرکز بهداشتی

درمانی شهید قنادی امامی اردبیل،

یوسف حمیدزاده اربابی^۱، فیروز امامی^۲، عبدالله مهدوی^۳، دکتر محمد حسین دهقان^۴، افروز مردی

چکیده

زمینه و هدف: پوستر یک رسانه غیر پرتوگرافی، دیداری، چاپی و ترسیمی است که در زمینه های مختلف بخصوص آموزش بهداشتیار می رود. از طرفی، یکی از وظایف کارشناسان آموزش بهداشت، ارزیابی روش ها و رسانه های آموزشی می باشد. در زمینه تأثیر پوسترهای نصب شده بر سطح آگاهی مراجعین بد مرکز بهداشتی - درمانی، پژوهشی های کمی انجام گرفته، این مطالعه با هدف تعیین رصد کسانیکه به پوستر نصب شده در مرکز بهداشتی - درمانی نگاه می کنند و نیز تعیین سطح آگاهی دریافت شده مراجعین از پوستر نصب شده در مکان های مختلف مرکز بهداشتی - درمانی انجام گرفت.

روش کار: این مطالعه یک مطالعه نیمه تجربی بود. جمعیت مورد مطالعه را مراجعین به مرکز بهداشتی - درمانی شهید قنادی امیر اردبیل تشکیل می دادند. افراد مورد مطالعه به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. داده ها بوسیله پرسشنامه جمع آوری گردید. طبق برنامه قبلی، پوستر در سه مرحله و سه محل مختلف مرکز مذکور نصب و نتایج آن مورد بررسی قرار

: نتایج بدست آمده از مطالعه نشان داد که در مرحله اول ۱۸٪ در مرحله دوم ۲۰٪ و در مرحله سوم

۶۱٪ مراجعین پوستر نصب شده را دیدند. احتمال دیده شدن پوستر در درب ورودی نسبت به جنب اتاق معاینه تقریباً برابر بود ($OR=0.9$). احتمال دیده شدن پوستر نصب شده در وسط سالن انتظار نسبت به دو محل قبلی ۷ برابر بود. بر اساس آزمون ماری ANOVA تفاوت معنی داری بین میانگین سطح آگاهی دریافت شده مراجعین در نواحی سه گانه وجود نداشت. همچنین بین متغیرهای زمینه ای (ن، جنس، وضع تأهل و ...) و سطح آگاهی دریافت شده اختلاف معنی داری مشاهده نگردید.

نتیجه گیری: میزان توجه به پوسترهای نصب شده در مرکز بهداشتی - درمانی خیلی پایین است در زیبایش آگاهی ها بایستی از راهبردهای گوناگون کمک گرفت تا تعداد بیشتری از مراجعین به پوسترهای نصب شده در مرکز بهداشتی - درمانی توجه کنند، بنابراین رعایت استانداردها در تهیه پوسترهای نصب پوسترهای روی تابلوهای سه بعدی در مرکز بهداشتی پیشنهاد می گردد.

واژه های کلیدی: پوستر، رسانه های همگانی، آموزش بهداشت

۱- مولف مسئول: مریم آموزش بهداشت دانشکده پرایزشکی و بهداشت - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۲- مریم آمار زیستی دانشکده پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۳- مریم آموزش مدارک پزشکی دانشکده پرایزشکی و بهداشت - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۴- استادیار بیوشیمی دانه پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۵- مریم بهداشت مادر و کودک دانه پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

۱۴ با بررسی Gatherer و همکاران در سال ۱۴

مطالعه در زمینه تاثیر رسانه های جمعی نشان دادند که تاثیر رسانه ها بخصوص روی افراد زیاد نیست[۱]. در Tones و همکاران نتیجه گیری کرده اند که برنامه های جمعی می تواند به عنوان یک وسیله بسیار مفید در زمینه بر نامه های آموزش بهداشت باشد[۲]. در ایران، وردی پور و همکاران مطالعه ای تحت عنوان بررسی تاثیر آموزش بهداشت به طریقه ویدئوتلویزیون و تابلوهای آموزشی در امداد رسانی به حوادث جاده ای انجام دادند و نتایج نشان داد که آموزش نقش موثری در ارتقای دانش رانندگان داشته است[۳]. در مطالعه کریم زاده و همکاران نتایج نشان داد آموزش در افزایش آگاهی افراد مؤثر و از نظر آماری معنی دار بوده است[۴].

این مطالعه به منظور مشخص نمودن اینکه چند درصد مراجعین به مراکز بهداشتی به پوسترها توجه می کنند؟ آیا محل نصب در دیدن پوستر تاثیر دارد؟ آیا نصب پوستر باعث افزایش آگاهی مراجعین می شود؟ آیا افراد پیام های پوسترها را دریافت می خیر؟ و در نهایت اگر میزان بازگویی پیام های پوسترها، ارزشیابی گردد تا چه حد پیام آن را بازگو می کنند؟ طراحی و اجرا گردیده است.

مواد و روش ها

این مطالعه از نوع نیمه تجربی (Quasi-experimental) می باشد که در آن از پوستر به عنوان یک روش آموزش و یک مداخله استفاده شده است و میزان تاثیر آن را بر آگاهی مراجعین با در نظر گرفتن محل نصب مورد ارزیابی قرار داده است. این مطالعه در دو مرحله به انجام رسیده است در مرحله اول کلیه کسانی که به مرکز بهداشتی- درمانی شهید قنادی امامی مراجعه می نمودند بطور یک در میان مورد این سؤال قرار می گرفتند که آیا پوسترها نصب شده در

در شرح وظایف کارشناسان آموزش بهداشت طراحی، تولید مواد و وسائل کمک آموزشی و نیز ارزشیابی تاثیر رسانه های آموزشی بر آگاهی، تدریش و عملکرد گروه های مختلف مردم بخشی از وظایف آنان در نظر گرفته شده است. به نظر می رسد که به دلایل مختلف از جمله کمبود کارشناس و متخصص آموزش بهداشت و عدم ارتباط واستفاده مسئولان واحدهای چاپ و نشر در مراحل طراحی، تولید و چاپ پوستر از داشت و تخصص این کارشناسان به صورت مناسب استفاده نمی شود و بیشتر بر اساس برداشت ها و سلیقه های شخصی عمل می گردد. از طرفی، سالانه پوسترها مختلفی توسط سازمان ها، ادارات و موسسات گوناگون و از جمله مراکز بهداشتی- درمانی، طراحی و چاپ شده و برای نصب به سایر موسسات و مراکز ارسال می شوند. این رویه از دهها سال قبل تا به امروز ادامه داشته و با مشاهده انواع پوسترها نصب شده در مراکز بهداشتی می توان گفت که این روند در سال های اخیر از رشد بالایی برخوردار بوده است و در این زمینه بدون ارزیابی تاثیر آنها مبالغ زیادی شده است.

در زمینه تاثیر رسانه های جمعی از جمله پوستر تحقیقات اندکی انجام گرفته است و نتایج متفاوتی از این مطالعات به دست آمده است. Jennie و همکاران عتقدند که بزرگترین کاربرد رسانه های جمعی برای حمایت کردن تعاملات فرد به فرد (چهره به چهره) بیماران و مدد جویان می باشد بنابراین بایستی آنا را شناخت و بر اساس اولویت ها از آنها استفاده کرد. البته انتظار از رسانه های جمعی برای کاهش شدید مرگ و میر، میزان ابتلا و رفتارهای غیر بهداشتی غیر واقعی است ولی به هر حال، رسانه ها می توانند مکمل آموزش چهره به چهره و نه جایگزین و جانشین آن [۵].

بر اساس نتایج بدست آمده از مطالعه، از کل نفر مراجعه کننده در فاز اول تعداد (%) پوستر نصب شده درب ورودی را دیده بودند. از تعداد کل ۴۴۹ نفر در فاز دوم (%) تابلوی نصب شده وسط سالان انتظار را دیده بودند و از تعداد در فاز و م (%) تابلوی نصب شده جنب درب اتاق معاینه را دیده بودند (جدول شماره).

شانس نسبی نشان داد، شانس دیده شدن پوستر نصب شده درب ورودی و جنب اتاق معاینه تقریباً برابر بود ($O.R=0.9$) در حالیکه شانس دیده شدن پوستر نصب شده در وسط سالان انتظار پوستر نصب شده درب ورودی تقریباً ۷ برابر ($O.R=6.8$) و نسبت به جنب اتاق معاینه ۶ برابر ($O.R=6.3$) بود. این نتایج نشان می‌دهد که بین محل

محل های مورد نظر را دیده اند یا خیر؟ در مرحله دوم در صورت پاسخ مثبت پرسشنامه ای که حاوی سؤوالاتی در زمینه ساختار، محتوى و پیام پوستر نصب شده در سه محل مختلف بود، تکمیل می گردید. جمعیت مورد مطالعه در مرحله دوم این پژوهش تعداد ۱۱ نفر از مراجعین مرکز بهداشتی- درمانی شپید قنادی امامی بودند که به سه گروه (برای هر مکان نصب پوستر فر) تقسیم و بعد از بررسی معیارهای ورود به مطالعه نامل داشتن سن حداقل ۱ سال و داشتن حداقل سواد خواندن بود، انتخاب گردیدند. انتخاب افراد به روش نمونه ییری تصادفی ساده بود اطلاعات بدست آمده بعد از جمع بندی، کدگذاری شده و وارد برنامه آماری SPSS گردید و سپس با استفاده از آمار توصیفی در غالب جداول فراوانی، فراوانی نسبی، میانگین و انحراف معیار و امار تحلیلی در غالب آزمون های آماری آنالیز واریانس، کای اسکوئر و برآورد خطر شانس نسبی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

جدول شماره ۱. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی محل های نصب پوستر به تفکیک وضعیت دیدن و ندیدن پوستر توسط افراد مطالعه در مرکز

بهداشتی-درمانی شپید قنادی امامی اردبیل

						مراجعین						
درصد	تعداد	جنب درب اتاق معاینه	درصد	تعداد	وسط سالان انتظار	درصد	تعداد	جنب درب ورودی	وسط	درصد	تعداد	جنب درب اتاق معاینه
/	/		/	/		/	/					پوستر نصب شده را دیدند
/	/		/	/		/	/					پوستر نصب شده را ندیدند

جدول شماره ۲. مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات آگاهی دریافت شده از پوستر نصب شده در سه محل مختلف مرکز بهداشتی- درمانی

شپید قنادی امامی اردبیل در سال

انحراف معیار	محل های نصب پوستر
/	جنب درب اتاق معاینه
/	جنب درب ورودی
/	وسط سالان انتظار

جدول شماره ۳. توزیع فراوانی و فراوانی نسبی نظرات افراد شرکت کننده در مطالعه در خصوص وضعیت محل نصب پوستر

مناسب بودن یا نبودن محل نصب پوستر

جنب درب ورودی	جنب اتاق معاینه	وسط سالان انتظار			
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد
/	/	/	/	/	-

جنب آنکه معاینه پزشکی و ۶۱٪ به پوستر نصب شده وسط سالان انتظار توجه داشته و پوستر مذکور را دیده اند و شناس نسبی نشان داد که شناس دیده شدن پوستر نصب شده در ب ورودی با - آنکه معاینه پزشکی تقریباً یکسان بوده ولی احتمال دیده شدن پوستر نصب شده وسط سالان در مقایسه با دو محل مذکور، ۷ بار بیشتر است. برخی از دلایل مراجعین در زمینه علت عدم نگاه به پوستر نصب شده در مرکز بهداشتی- درمانی مورد پژوهش تابلوهای بیرونی، توجه به در و پنجه ها و دیوارها، دقت به گیر نکردن پا به جایی یا برخورد نکردن به دیگری، توجه به افراد حاضر در مرکز، تمرکز حواس به چیز دیگر مانند نتیجه آزمایش یا حضور متصدی بوthe در محل کار خود، صحبت با همراهان، جمع کردن لباس، عجله داشتن، ناراحتی جسمی روحی و روانی اشد. برخی از دلایل مراجعین در خصوص علت دیدن پوسترهای نصب شده توسط آنها شامل: داشتن عجله و نگرانی، داشتن حوصله و فرصت کافی، داشتن سواد، داشتن حضور ذهن، کجکاو و علاقمند بودن، داشتن آرامش فکری، داشتن تمرکز حواس، احساس نیاز، پوستر را مفید و ارزشمند دانستن و غیره بوده است. بنابراین اتخاذ هر رفتاری مستلزم چندین امل از جمله مزايا و موانع دریافت شده، تهدیدات دریافت شده، داشتن قصد و اراده، تمرکز حواس و یا احساس نیاز به آن، انجام تفکر و ادراک پیام، عوامل قادر کننده مانند وقت کافی، دریافت پیام ها از طریق حواس پنجگانه و غیره است.

اختلاف معنا داری بین محل نصب پوستر و آگاهی دریافت شده مراجعین از پوسترهای نصب شده بدست نیامد. یعنی محل نصب پوستر در میانگین سطح آگاهی کسب شده از پیام آن تاثیر معنی داری نداشته است. این امر نشان می دهد که میزان توجه به پوسترهای نصب شده در آن مرکز پایین بوده اما کسانی که به

نصب پوستر و دیدن آن توسط مراجعین ارتباط معنی داری وجود دارد. میانگین و انحراف معیار نمرات آگاهی دریافت شده مراجعین در سه مح درجدول شماره (۲) مقایسه شده است. طور که در جدول مشاهده می شود میانگین نمرات آگاهی دریافت شده از پوستر نصب شده در وسط سالان انتظار با ۶/۷ نمره نسبت به نواحی دیگر بالاتر بود. در میستگی معنی دار بین متغیرهای مستقل زمینه ای مانند سن، جنس، وضع تاہل، تحصیلات و سطح آگاهی مراجعین از پوستر نصب شده در نواحی مختلف مرکز بهداشتی- درمانی شهید قنادی امامی اردبیل بهداشتی- درمانی مورد پژوهش

در جدول شماره (۲) نظرات مراد به مرکز بهداشتی- درمانی شهید قنادی امامی در مورد میزان مناسب بودن محل نصب نشان داده شده است نشان می دهد صد درصد مراجعین، وسط سالان را برای نصب پوستر مناسب می دانند.

پوستر بهداشتی یک رسانه غیر پروژکتوری، دیداری، چاپ و ترسیمی است که پیام های بهداشتی را در قالب عبارات و تصاویر به مخاطبین انتقال می دهد. به اعتقاد برخی از صاحب نظران از جمله Jennie و همکاران اگر در تبیه، چاپ و نصب پوسترهای بهداشتی، اصول فنی آن در نظر گرفته شود، نتایج مطلوبی بدنبال خواهد داشت [۱]. در حالی که به اعتقاد برخی دیگر از صاحب نظران، تاثیر رسانه های جمعی و از جمله پوسترهای مورد بحث است. برای مثال، ارزشیابی هایی در زمینه تاثیر رسانه بر افراد در زمینه استفاده از کاندوم برای پیشگیری از ایدز یا کاهش مصرف مواد مخدر شان داد که رسانه ها در این خصوص تاثیر معنی داری ندارند [۲و ۳].

در مطابق با ۱۸٪ از مراجعین به پوستر نصب شده در ب ورودی، ۲۰٪ به پوستر نصب شده

تشکر و قدردانی

در پایان از کلیه کسانی که ما را در مراحل مختلف این مطالعه باری نمودند، تقدیر و تشکر می‌گردد.

- 1- Jennie N, Jane W. Health Promotion Foundation for Practice 2nd ed. New York: Harcourt Pub, 2000: 242.
- 2- Gatherer A, Parfit J, Porter E, Vessey M. Is health education effective? Health education council, London, 1997.
- 3- Tones K, Tilford S. Health education, effectiveness, efficiency and quity. chapman and Hal, London, 1998.
- 4- وردی پور حمیدا... فعله گری برادی
علی. بررسی تاثیر آموزش بهداشت به طریقه ویدئو-تلویزیون و تابلوهای آموزشی در امداد رسانی به حوادث جاده ای، مجله طب و تزکیه، سال ۷، شماره ۵- کریم زاده ش. تاثیر پوستر چند نظری در معرفی بیماری گوارنر به دانشجویان، چاپ اول، بран، فهرست تشریحی مقالات، پایان نامه ها، طرح ها و خلاصه مقالات آموزش پزشکی، سال ۱۳۷۱، صفحات ۶- Department of Health and Social Security (DHSS); AIDS, monitoring response to the public education campaign February 1986-February, 1987, HMSO, London, 1987.
- 7- Jones KV, Hsu-Hage BH. Health Promotion projects: skills and attitude learning for medical students. Med Edu; 1999 Aug; 33(8): 583-91.
- 8- Thiemann KM, Frost MH, Thompson RA. A multifaceted educational approach to increasing awareness and use of physician data query. J Cancer Educ. 1999 Summer; 14(2): 78-82.
- 9- Jeanne K, Alyson P. Promotion Health, Knowledge and Practice 2nd ed. New York: Macmillan Press ltd, 1998: 186-7.

پوستر توجه کرده و محتوای آن را خوانده بودند. پیام آنرا نیز دریافت کرده بودند. زیرا میانگین نمرات آگاهی در یافت شده افراد مورد پژوهش بیش از ۱۰ نمره از ۱۰ بوده که نشان می دهد آگاهی خوبی دریافت کرده اند. این یافته ها ایج مطالعات متعددی همخوانی دارند] - [

باعث افزایش و ارتقای آگاهی مراجعین می شود. ای که از این مطالعه می توان گرفت این است که استفاده از پوسترهاست استاندارد و نصب آنها در مراکز بهداشتی- درمانی باستی تداوم داشته باشد. زیرا باعث افزایش آگاهی خوانندگان آنها می شود اما در جایی نصب شوند که در معرض دید مراجعین قرار بگیرند لذا برای ارتقای تهیه و نصب پوسترها، موارد ذیل پیشنهاد می گردد.

- 1- بررسی تاثیر نصب پوستر در داخل تاق های مراکز بهداشتی- درمانی بر آگاهی مراجعین.
- 2- بررسی تاثیر محل نصب همزمان چندین پوستر از یک نوع در سالن انتظار و راهرو های مراکز بهداشتی- درمانی بر آگاهی مراجعین.
- 3- بررسی تاثیر نصب پوسترهاست بهداشتی در اماکن و مانند چلوکبابی ها قهوه خانه ها، باشگاه های ورزشی، مطب پزشکان، داخل اتوبوس ها، هوایپاماها، قطارها، ایستگاه های اتوبوس، قطار و مترو بر آگاهی افراد جامعه.
- 4- بررسی تاثیر ترغیب مراجعین به مراکز بهداشتی- درمانی به خواندن پوسترها و دریافت پیامهای آنها توسط کارمندان و دانشجویان بر آگاهی مراجعین.
- 5- بررسی تاثیر نصب پوستر در تابلوهای سه بعدی و تزئین شده به چراغ های چشمک زن بر آگاهی مراجعین.

- هابلی جان، برقراری ارتباط برای پیدا شت، مترجم:
پارسی نیا سعید، چاپ اول، تهران، انتشارات ترمه،

11- Davis B. Teaching Epidemiology via poster session. Nurse Educ. 2000 Jan-Feb; 25(1): 5.